

Jaargang 44
Nummer 7
November 2013

'Durf te twifelen'
Interview met
Alex Brenninkmeijer

Maatschappij Politiek

Vakblad voor
Maatschappijleer

Leerlingen die het nieuws volgen, presteren beter

Leerlingen die regelmatig een krant lezen, een nieuwssite bezoeken of een nieuwsuitzending zien, presteren in de regel beter dan scholieren die verstoken blijven van het nieuws. Nieuwsmedia zijn onze hoofdsponsors: ze zetten ons aan het denken en helpen ons verbanden te leggen tussen ons dagelijks leven en de wereld om ons heen. Leerlingen die het nieuws volgen, plaatsen de lesstof in een bredere context en begrijpen daardoor beter waarom ze leren wat ze leren. Als docent vindt u het beste lesmateriaal soms gewoon in de nieuwsmedia. Wij helpen u graag dat materiaal te gebruiken in de klas. Hoe? Met de Nieuwsservice van Nieuws in de klas, waarmee u bijvoorbeeld dag- en weekbladen kosteloos kunt laten bezorgen voor verwerking in uw lessen. Dat is maar één van onze diensten. U vindt ze allemaal op nieuwsindeklas.nl/lesmateriaal

De nieuwsmedia.

Hoofdsponsor van iedereen. Hoofdzaak voor docenten.

Nieuws in de klas

Het educatieplatform van NDP Nieuwsmedia

Redactioneel

De één nam zijn woorden terug, de ander herhaalde zijn woorden voor de camera's. Frans Timmermans koos voor een beeldspraak die weinig aan de verbeelding overliet ('Het CDA geeft een middelvinger aan het kabinet'), terwijl Geert Wilders zich direct tot zijn opponent Alexander Pechtold richtte ('U bent een zielig, miezerig mannetje'). De verruwing van discussies beperkt zich niet alleen tot de politieke arena. Nationale ombudsman Alex Brenninkmeijer vraagt zich daarom af hoe de nuance kan worden teruggevonden. Boze burgers gebruiken Facebook en Twitter om hun negatieve ervaringen met de overheid met de rest van de wereld te delen. Toch blijkt uit onderzoek dat boze kiezers juist goed zijn voor de democratie. Geldt dat ook voor boze politici? Minister Timmermans verborg zijn irritatie niet nadat het CDA uit de onderhandelingen stapte. Door de huidige zetelverdeling in de Eerste en Tweede Kamer neemt de *chambre de réflexion* een ogenschijnlijk bijzondere positie in. Het kabinet kan niet verder zonder steun van één of meerdere oppositiepartijen. Maurice Adams en Karsten Meijer werpen in een analytisch artikel de vraag op of de senaat als politiek of als juridisch orgaan moet worden gezien. Al dan niet gespeelde boosheid was er ook tijdens de Algemene Beschouwingen: fractievoorzitters liepen weg van de interruptiemicrofoon of hielden hun teleurstelling allerminst verborgen. Als het aan Thierry Baudet ligt moeten leerlingen zich minder verdiepen in deze politieke praktijk en meer in de politieke filosofie. Het risico bestaat dat leerlingen zich dan nog meer van de politiek distantiëren, al dragen uitspraken zoals die van Frans Timmermans en Geert Wilders niet bij aan een beter imago van diezelfde politiek.

Ivo Pertijs

Ivo Pertijs is de nieuwe hoofdredacteur van Maatschappij & Politiek.

e-mail: i.pertijs@maatschappijenpolitiek.nl

Inhoud

'Moet het allemaal zo precies?' 4
In gesprek met Nationale ombudsman Alex Brenninkmeijer

Waken voor een digitale klopjacht 7
Quirine Eijkman (Amnesty International) over recht en dilemma's

Nuttige reflectie of zinloze doublure? 8
Rol van Eerste Kamer in volksvertegenwoordiging

'Rechts ontbreekt in de Nederlandse politiek' 10
Interview met rechtsfilosoof en schrijver Thierry Baudet

Angry granny's en walgende kiezers 12
De voorkeur van de emotionele kiezer

YOLO! 14
Leerlingen leven maar een keer

RUBRIEKEN

Grom 15

Lesmateriaal 16
Identiteitsfraude

De werkvloer 18
Uitdaging

Recensies 19

NVLM 22

Rectificatie

In de vorige *Maatschappij & Politiek* is in het artikel 'Analyse van maatschappelijke verschijnselen' zonder toedoen van de auteur een aantal fouten geslopen.

De aangepaste versie van het artikel vindt u op: www.maatschappijenpolitiek.nl.

'Moet het allemaal zo precies?'

Ivo Pertijs

Wie Nationale ombudsman zegt, denkt aan Alex Brenninkmeijer. Het kabinet heeft Brenninkmeijer voorgedragen als collegelid van de Europese Rekenkamer. In een interview met *Maatschappij & Politiek* blikt de ombudsman terug en vooruit: 'Mensen zitten niet meer op maandenlange procedures te wachten'.

Tientallen oren sieren de traptreden van het gebouw van de Nationale ombudsman in Den Haag. Ook op de tafel in het kantoor van Alex Brenninkmeijer staat een oor. Het lichaamsdeel bevindt zich tussen boeken zoals *Procedures en pistolen* van Mirjam Pool, *De nieuwe democratie* van Willem Schinkel en het vuistdikke verzamelde werk van Franz Kafka. De link met het werk van de Nationale ombudsman is snel gelegd. In *Het proces* beschrijft Kafka een situatie waarin een man toegang tot de wet wil hebben. De wet wordt door een wachter afgeschermd. 'Binnenkomen is mogelijk', zegt de wachter, 'maar nu niet'. De wachter laat de man jarenlang op een krukje naast de poort wachten. Kort voor zijn dood vraagt de man waarom niemand anders toegang tot de poort heeft geëist. 'Hier kon niemand anders toelating verkrijgen, want deze ingang was

alleen voor jou bestemd. Ik ga nu weg en sluit hem', besluit de wachter. Anno 2013 hebben burgers nog altijd grote moeite om toegang tot *de wet* te krijgen, terwijl de overheid steeds meer over burgers weet. Brenninkmeijer

Burgers hebben grote moeite om toegang tot de wet te krijgen

ijer spreekt over de vindbare burger en de onvindbare overheid. 'Burgers zijn heel goed in beeld bij de overheid. Als dat beeld niet klopt, dan is het voor burgers buitengewoon moeilijk om de overheid te vinden die dit recht kan zetten', vertelt Brenninkmeijer. 'Ik heb een

situatie meegemaakt van identiteitsfraude waarbij een gerechtssecretaris tegen de regels in het systeem iets ging veranderen waardoor het uiteindelijk de goede kant op ging. Dat was nodig om het probleem op te lossen.'

Uit onderzoek van TNS NIPO bleek dat burgers een klacht- of bezwaarprocedure tot één van de meest vervelende ervaringen rekenen. Wat zegt dit over de calculerende burger?

'Het beeld van de staat is dat mensen berekend zijn en het onderste uit de kan willen halen, maar het overgrote deel haalt niet het onderste uit de kan en wordt met de gevolgen geconfronteerd. Neem de OV-chipkaart. Dertig miljoen euro wordt geïncasseerd doordat mensen zijn vergeten om uit te checken. Dat kun je allemaal claimen, maar dat gebeurt helemaal niet. Dat is een voorbeeld waarbij mensen om allerlei verschillende redenen het gewoon maar betalen.'

Voor klachten over de overheid kunnen burgers ook bij de Nationale ombudsman terecht. Hoe bekend is dit instituut bij burgers?

'Dat valt tegen. Toen ik in 2005 begon was de centrale boodschap dat de meeste mensen de Nationale ombudsman niet wisten te vinden. Het was belangrijk om meer gezicht aan de Nationale ombudsman te geven. Dat is op zich ook wel gelukt. Toch zien wij alleen maar het topje van de ijsberg. In de meeste gevallen laten mensen het erbij zitten.'

De Nationale ombudsman heeft geen macht, maar wel gezag. Hoe zou u uw positie aan leerlingen uitleggen?

'Je kunt de ombudsman tot op zekere hoogte met een rechter vergelijken. Een rechter heeft formele macht, omdat een rechter bindende uitspraken doet over strafrechtelijke kwesties, bij geschillen tussen private personen, en in het bestuursrecht besluiten van de overheid kan vernietigen. Dat heeft in juridische zin een rechtsgevolg. Wat de ombudsman doet heeft geen rechtsgevolg. Hij kan een rapport uitbrengen, maar de aanbeveling op zich is niet bindend. Op het eerste gezicht is de ombudsman vrij machteloos. In de praktijk blijkt dat niet zo te zijn, in die

zin dat de aanbevelingen zodanig zijn dat in 98 of 99 procent van de gevallen de aanbevelingen worden opgevolgd. Dat is eigenlijk het geheim van de Nationale ombudsman: je hebt geen formele bevoegdheid, maar levert wel een bijdrage aan het openbaar bestuur.'

Bij andere instanties wordt er vaak over een gezagscrisis gesproken. Heeft dit ook betrekking op de Nationale ombudsman?

'Als we het over de gezagscrisis bij de politie hebben, dan ben ik geneigd te zeggen dat het wel meevalt. Een bevel van de politie wordt meestal wel opgevolgd. Ook rechterlijke uitspraken worden serieus genomen. In die zin is er niet echt sprake van een gezagscrisis in onze samenleving. Als ik naar mijn eigen werk kijk ben ik misschien wat kritischer. Ik heb een paar belangrijke kwesties gehad waarin de politiek niet meeding. Neem het voorbeeld van de vreemdelingendetentie. In ons rapport gaf ik aan dat het regime te streng is, maar staatssecretaris Fred Teeven benadrukte dat dit ook de politieke bedoeling was. Dan denk ik wel dat het moeilijker wordt om als ombudsman je wil door te zetten.'

Is dit frustrerend?

'Ik kijk zowel naar de korte als langere termijn. Het is mijn overtuiging dat op de langere termijn ons rapport wel de betekenis krijgt die ze moet hebben. Soms merk je dat er op kortere termijn weerstand is. Het is een normaal verschijnsel dat sommige lastige onderwerpen wat meer tijd en energie vragen.'

Na de zelfdoding van asielzoeker Aleksandr Dolmatov reageerde u in de media op de dood van de Rus. Vanwaar uw betrokkenheid bij die zaak?

'Dolmatov vormde in feite een illustratie van wat wij in een eerder rapport aan de orde hadden gesteld. De media vroegen daarom commentaar aan de ombudsman. Uiteindelijk is het woord aan de Tweede Kamer. De ombudsman is geen politicus. Het kan zijn dat de Tweede Kamer expliciet aan de ombudsman vraagt om de Kamer nader te adviseren, maar daarna houdt het ook op. Daar moet ik als ombuds-

Nationale ombudsman Alex Brenninkmeijer is voorgedragen voor de Europese Rekenkamer (foto: Europees Parlement)

man vrede mee hebben. Ik ben geen activist die doorgaat tot het gaatje. En ik ben niet gefrustreerd. Het is een rol-opvatting. Je moet je rol goed bepalen en dan kun je tevreden zijn, ook al krijg je niet je zin.'

Wat zegt de plotselinge uitzetting van het doodzieke Georgische meisje Renata Agamiryan over het overheidshandelen?

'Het is een afschuwelijke zaak. Het idee dat iemand zo onder grote spoed wordt uitgezet, terwijl er een oproep van de arts voor bloedonderzoek lag, dan vind ik dat problematisch. Ik heb

het gevoel dat de menselijke maat niet altijd in het oog wordt gehouden. Dat is ook de teleurstelling bij mensen. Moet het allemaal zo scherp en precies? Had je niet een dag of een week ruimte om even te kijken?'

Wat is volgens u die menselijke maat?

'We moeten niet proberen om onze werkelijkheid op papier uit te tekenen. Daarmee bedoel ik dat we alles zo precies willen. Op een gegeven ogenblik heb je een zekere marge nodig, een marge van beoordeling. Die marge geeft aan dat er niet zo'n scherpe lijn tussen goed en fout is. Op een gegeven

Luis in de pels

De Nationale ombudsman is een Hoog College van Staat. Het instituut bestaat in Nederland sinds 1982. Steeds meer burgers kloppen aan bij de ombudsman. In 2012 meldden zich circa 30.000 mensen. Waar klaagden zij vooral over? Op nummer één staan problemen rond sociale zekerheid, bijvoorbeeld met de Belastingdienst. De wet- en regelgeving is zo complex dat eigenlijk niemand meer overzicht heeft. In zijn jaarverslag 2012 spreekt de Nationale ombudsman over 'mijn onbegrijpelijke overheid'. Naast individuele klachtbehandeling (15.000 klachten in 2012), bemiddeling bij conflicten, bestuurlijke gesprekken en het bieden van een luisterend oor aan belangorganisaties brengt de Nationale ombudsman structurele onderzoeksrapporten uit. Dit zijn onderzoeken waarbij individuele klachten worden gebundeld en patronen tevoorschijn komen. Te denken valt aan de vele klachten van mensen die door hoge verkeersboetes in betalingsnood komen. Ook kunnen ernstigere mensenrechtenschendingen aan de orde zijn, bijvoorbeeld een rapport over gebrekkige medische zorg aan asielzoekers, een klokkenluiderszaak of onderzoek naar politiegeweld tegen burgers. De Nationale ombudsman heeft oog voor zowel klein leed als voor ernstigere zaken en steeds vanuit een missie: de bescherming van burgers tegen onbehoorlijk overheidsoptreden.

ogenblik moet je ook durven twijfelen zoals in het geval van het Georgische meisje. Misschien moeten we, gelet op de menselijke maat, toch maar het zekere voor het onzekere nemen en op het onderzoek wachten. Dat is doorslaggevend. Wat mij raakt is het nare beeld dat iemand hals over kop op het vliegtuig wordt gezet, terwijl bij aankomst blijkt dat het meisje deze bedreigende ziekte heeft.'

Geldt de menselijke maat ook voor ander overheidshandelen?

'De overheid heeft steeds meer regels, hecht steeds meer aan de regels en de regels vereisen steeds meer precisie. Dat geeft een wat overspannen situatie. Tegenover die fixatie op regels zou ik de zin willen gebruiken: wat kunnen overheid en burgers in alle redelijkheid van elkaar verwachten? Ik leg de nadruk op het woord *redelijkheid*, omdat je altijd even mag twijfelen of iets ook echt moet. Het woord redelijkheid kun je in verband brengen met het gezonde verstand. In de zaak van het Georgische meisje, bij Dolmatov en in andere situaties vind ik dat je even achteruit moet stappen en je moet afvragen waar we nou eigenlijk mee bezig zijn. Als ik mensen bij de overheid toespreek, dan geef ik ze het advies om 's morgens voor de spiegel te gaan staan, zichzelf aan te kijken en de vraag te stellen waarom ze het eigenlijk doen. Als je iets doet om de regels toe te passen of om gewoon je zin te krijgen, dan vind ik dat er alarmbellen moet rinkelen. Het gaat uiteindelijk om de menselijke maat.'

Burgers kunnen een uitkering digitaal aanvragen, maar uit berichtgeving in de media blijkt dat dit ook problemen oplevert. Wat zegt dit over onze ambtelijke cultuur?

'De intentie van organisaties als het UWV en de Belastingdienst is wel om het uiteindelijk goed te laten komen, maar de wetgeving en het toezicht van de ministeries op de toepassing van die wetgeving is zo millimeterpapier dat er heel weinig ruimte is. Dat betekent dat het UWV op een gegeven moment zegt dat de wet het UWV verplicht om burgers sancties op te leggen, ook als het computersysteem van het UWV niet goed werkt.'

Verzameld werk op het bureau van de ombudsman (foto: Nationale ombudsman)

Wat is de invloed van de verschillende regeringen op deze ontwikkeling?

'Het is ingebakken in de Nederlandse cultuur. Wat wel opvalt, is dat in de laatste kabinetsperiodes er een grote nadruk op handhaving en fraudebestrijding ligt. Door die grote nadruk wordt het allemaal nog scherper, nog meer millimeterpapier.'

'Waar zijn we eigenlijk mee bezig?'

Burgers die zich benadeeld voelen maken steeds vaker gebruik van sociale media om hun persoonlijke problemen met anderen te delen.

'De kloksnelheid van de samenleving neemt toe door de snellere communicatie en informatie-uitwisseling. Dit brengt met zich mee dat mensen niet meer zitten te wachten op een procedure die maanden duurt. Daar spelen wij ook op in. We zijn nu via de moderne media bereikbaar en reageren daarop. Tegenwoordig proberen we bij een klacht over de overheid niet een heel dossier op te bouwen, maar kijken we als mensen bellen hier en nu wat

er kan worden opgelost. Onze manier van werken is daardoor fundamenteel veranderd. Dat is denk ik ook wel de toekomst. Het hebben van een klacht over de overheid is geen doel op zich. Mensen lopen ergens tegenop, zijn verantwoordig, zoeken gehoor en als dan een probleem kan worden opgelost is dat fijn. Ze zitten niet op zware, ingewikkelde procedures te wachten.'

Hoe zal deze ontwikkeling zich voortzetten?

'We zitten in een overgangperiode. Dat burgers responsiever zijn vind ik een positieve ontwikkeling. Dat leidt tot veranderingen en verbeteringen. De negatieve kant is dat mensen zich onbewust kwetsbaar maken door veel informatie op het internet te plaatsen. Daarnaast zie je dat discussies soms al te gemakkelijk verruwen. Op die manier valt het genuanceerde weg. De vraag is hoe we deze nuance weer terug kunnen vinden.' ◀

Bij dit interview hoort het lesmateriaal op pagina 16 van deze *Maatschappij & Politiek*.

Quirine Eijkman (Amnesty International) over recht en dilemma's

Waken voor een digitale klopjacht

Margret Veerman

Mag een veiligheidsdienst iedereen afluisteren? Iedere leerling heeft wel een mening over het Amerikaanse spionageschandaal. Maatschappij & Politiek legde Quirine Eijkman van Amnesty International een aantal stellingen voor.

Hoe moet men de afweging tussen verschillende, soms botsende, grondrechten maken? Is de huidige Grondwet wel genoeg afgestemd op de digitale revolutie die heeft plaatsgevonden? Bij schending van mensenrechten denkt men veelal aan landen die onder een streng regime gebukt gaan. Nederland is immers een rechtsstaat die over onze rechten waakt. Deze rechtsstaat kent echter een aantal knelpunten. Aan de hand van twee actuele voorbeelden geeft Quirine Eijkman, hoofd Politieke zaken en persvoorlichting bij Amnesty International, commentaar op verschillende spanningsvelden binnen de rechtsstaat: het beleid rond de vreemdelingendetentie en het digitaal bespioneren van burgers via software als PRISM.

Het recht op vrijheid als uitgangspunt van het beleid.

Volgens Eijkman snijdt het huidige beleid rond vreemdelingendetentie het grondwettelijke recht op vrijheid behoorlijk in de vingers: 'Vreemdelingen worden opgesloten en als gedetineerden behandeld! Dit wordt gekenmerkt door bijvoorbeeld de visitaties die worden gehouden'. Die visitaties zijn iets waarover Eijkman zich oprecht

zorgen maakt. Volgens haar is het beleid in Nederland steeds strenger geworden. Waar vroeger opsluiting de uitzondering op de regel was, worden nu talloze onschuldige mensen opgesloten in afwachting van de behandeling van hun asielaanvraag of uitzetting. Eijkman: 'Het vreemdelingenbeleid wordt steeds meer in de hoek van veiligheid getrokken, terwijl het recht op vrijheid als uitgangspunt van het beleid zou moeten worden genomen'.

Het middel moet in verhouding staan tot het doel.

Niet alleen bij het vreemdelingenbeleid komen veiligheid en vrijheid elkaar tegen. Dit is ook het geval als het gaat om nieuw beleid ter bestrijding van internetcriminaliteit. Een nieuw wetsvoorstel van het Ministerie van Veiligheid en Justitie moet ervoor zorgen dat de politie de mogelijkheid krijgt om fors tegen hackers in te grijpen. Door deze aanpassing in de wet kunnen agenten gegevens overnemen of ontoegankelijk maken, afluisteren en digitale gegevens in de gaten houden. Minister Ivo Opstelten stelt dat de huidige wetgeving is verouderd. Eijkman kan op de inhoud van deze wet niet specifiek ingaan, maar stelt dat de handhaving van orde

en veiligheid altijd binnen bepaalde spelregels moet gebeuren. Eijkman: 'We moeten ervoor waken dat er geen digitale klopjachten zullen ontstaan. Er zijn neveneffecten. Het middel moet wel in verhouding tot het doel staan'. Toen in juni 2013 uitlekte dat de Amerikaanse afluisterdienst NSA van het programma PRISM gebruikmaakte om inlichtingen te vergaren, was dat voor het grote publiek het moment om eens kritisch naar dat soort programma's te kijken. Eijkman: 'Voor mensen die zich met veiligheid en mensenrechten bezighouden was al wel bekend dat er van surveillanceprogramma's gebruik wordt gemaakt, maar het is allemaal heel abstract. Nadat het PRISM-verhaal eenmaal uitlekte werd het inzichtelijk. Nu wordt duidelijk dat zoiets mensenrechten schendt. Veiligheid, beschermen en aanslagen voorkomen is belangrijk, maar je moet er heel erg voor oppassen dat het niet te ver gaat. Het gaat hier over het recht op privacy, het recht op gelijke behandeling en het recht om je mening te uiten. Dat is een groot goed en daar moet voor worden gewaakt!'.

Het moet noodzakelijk en proportioneel zijn. Het maken van een afweging tussen bepaalde grondrechten blijft dus moeilijk. Waar de grens precies ligt is vaak niet of lastig te zeggen. Volgens Eijkman mag het recht op vrijheid en privacy alleen worden beperkt als het *echt* noodzakelijk en proportioneel is en de wettelijke basis mag niet te breed zijn'. Voor het onderwijs, en in het bijzonder natuurlijk het vak maatschappijleer, ligt een mooie uitdaging om bij de verschillende gerelateerde thema's met de leerlingen de dialoog over de valkuilen van onze rechtsstaat aan te gaan. Over wat echt belangrijk is om onze jongeren op het hart te drukken is Eijkman resoluut: 'Je moet de rechtsstaat niet ondermijnen!' ◀

Margret Veerman is als docent maatschappijleer verbonden aan het Don Bosco College in Volendam

Quirine Eijkman en Maurice Adams (pp. 8-9) nemen op vrijdag 22 november deel aan de Nacht van de Rechtsstaat. Voor meer informatie: zie: www.forum.nl.

Nuttige reflectie of zinloze doublure?

Maurice Adams en Karsten Meijer

Het primaat van de volksvertegenwoordiging ligt bij de Tweede Kamer. Dat krijgen leerlingen bij maatschappijleer te horen. Nu het kabinet geen meerderheid in de Eerste Kamer heeft neemt de macht van de senaat toe. Wat moet een docent over de *chambre de réflexion* weten?

Wanneer de Eerste Kamer dreigt te bijten, laat er al snel een existentiële discussie op over die Kamer zelf. Het is goed om te beseffen dat er niets nieuws aan de hand is. Al bij de grondwetsherziening van 1848 wankelde het voortbestaan van de Eerste Kamer, welke overigens uit 1815 dateert. Johan Rudolf Thorbecke noemde haar bij die gelegenheid 'zonder doel en grond'. Eind jaren tachtig van de vorige eeuw waarschuwde toenmalig premier Ruud Lubbers zijn eigen CDA-senatoren, nadat deze aankondigden voortaan kritischer op te zullen treden: 'Pas verschrikkelijk op!'. Recentelijk sprak VVD-fractievoorzitter Halbe Zijlstra onheilspellend over het afschaffen van de Eerste Kamer, als deze zich niet coöperatief zou opstellen. Waar gaat de discussie eigenlijk over?

Politiek of juridisch orgaan?

Veel bediscussieerd is de vraag of de Eerste Kamer als een juridisch of politiek orgaan moet worden gezien. In elk geval heeft de Eerste Kamer evident een ander mandaat dan de Tweede Kamer. Niet alleen worden de senatoren indirect gekozen (via de leden van de twaalf Provinciale Staten), ze vervullen hun taak bovendien in deeltijd, naast een professionele carrière. Daarnaast ontbreekt een aantal typisch politieke bevoegdheden die de Tweede Kamer *wel* heeft: het amendements- en initiatiefrecht. Omdat de Eerste Kamer wetsvoorstellen

bovendien niet naar de Tweede Kamer mag terugzenden, behandelt zij die laatste instantie en heeft daardoor een vetorecht.

Dominant in de beeldvorming is een Eerste Kamer die wetsvoorstellen uitsluitend vanuit een rechtsstatelijk, wets-technisch of uitvoeringsperspectief, als een *chambre de réflexion*, beoordeelt. De voormelde discussie laat dan ook vooral op wanneer de Senaat zich niet aan dergelijke taak weet te houden, en zich een politiek oordeel aanmeet over het in de Tweede Kamer gedane werk. Dat maakt die Eerste Kamer volgens sommigen immers een *kamer van doublure*; een zinloos en tijdrovend instituut.

Toch valt nergens in de Grondwet te vinden dat de Eerste Kamer wetten niet politiek mag beoordelen. Sterker nog, uit onderzoek blijkt dat in de periode van 1956 tot het einde van de twintigste eeuw de Eerste Kamer gemiddeld één wetsvoorstel per jaar verwierp en dat deze verwerpingen regelmatig politieke motiveringen kenden. Het beeld van de Eerste Kamer als apolitek orgaan strookt niet met de praktijk.

Spanning

Een mogelijke uitzondering op het bovenstaande is dat de Eerste Kamer minder onafhankelijk en politiek tewerk gaat bij de vaststelling van wetgeving horend in een financieel kader, meer

specifiek: begrotingswetgeving. Staatsrechtgeleerde Frank de Vries verklaarde dit vanuit coalitiepolitiek: de senatoren willen het regeerakkoord niet in gevaar brengen en begrotingswetgeving maakt dat bij uitstek mogelijk. Terughoudendheid past dan. Aangezien de coalitie in de Eerste Kamer momenteel geen meerderheid heeft (een uitzonderlijke situatie) kan deze verklaring nu worden getoetst. Als coalitiepolitiek inderdaad een doorslaggevende verklaring voor het gedrag van de Eerste Kamer is - zeker ten aanzien van wetgeving van financiële aard - lijkt het aannemelijk dat de huidige wetsvoorstellen rondom de begroting worden verworpen: bij een ontstentenis van een coalitiemeerderheid aan *deze zijde* van het Binnenhof zou oppositiepolitiek immers leidend moeten zijn.

Een verklaring voor een desondanks terughoudende opstelling bij financiële wetgeving zou dan weer kunnen zijn dat de Eerste Kamer - aangezien zij wetsvoorstellen niet op onderdelen kan amenderen - geen alternatieven voor financiële tekorten kan aandragen. In dat geval ziet de toekomst van het tweede kabinet-Rutte er rooskleuriger uit.

Maar wat er van dit alles ook waar is, feitelijk kan de rol van de Eerste Kamer als zowel terughoudend als politiek worden gezien. De spanning tussen deze en gene zijde van het Binnenhof is er in elk geval, en die spanning is er ook altijd geweest.

Vetorecht als sta-in-de-weg

Om een soepeler omgang met de spanning tussen Eerste Kamer en Tweede Kamer/regering te vinden pleitten de rechtsgelcerden Erik Jurgens (tevens voormalig PvdA-senator) en Wim Voermans recentelijk in *Buitenhof* voor de afschaffing van het vetorecht van de Eerste Kamer. Volgens beide collega's is dit instrument een botte bijl die de Eerste Kamer onvoldoende in staat stelt om haar potentie als reflectiekamer (rijk gevuld met kennis, maatschappelijk draagvlak en ervaring) te realiseren. Het vetorecht zou daarom door het terugzendersrecht moeten worden vervangen. Dan zou de Eerste Kamer, wanneer zij aanmerkingen op een wetsvoorstel heeft, dit naar de Tweede Kamer kunnen terugsturen, in plaats van het integraal af te schieten. Deze redenering steunt echter op een miskenning van de subtiele politieke dynamiek die de huidige Eerste Kamer teweegbrengt. Voor deze stelling is onder meer steun bij onze zuiderburen te vinden.

De Belgische bijl

Net als in Nederland ligt in België het politieke primaat bij de zogenaamde Kamer van Volksvertegenwoordigers (het equivalent van onze Tweede Kamer) en is de Senaat eerder opgevat als kamer van reflectie. Evenals in Nederland wordt aan dit primaat onder meer uitdrukking gegeven door het grotere aantal leden van de Kamer van Volksvertegenwoordigers (150 tegenover 71). Een belangrijk verschil met de Nederlandse Eerste Kamer zijn echter, behalve dat de Belgische senatoren voltijdse politici zijn, de politieke bevoegdheden van de Belgische senaat: het amendements-, initiatief- en terugzen-

dingsrecht. Maar juist omdat de Belgische Senaat dergelijke politieke bevoegdheden kan uitoefenen, heeft men ervoor gekozen haar in het besluitvormingsproces weliswaar invloed te laten hebben, maar uitdrukkelijk geen veto te geven. Indien, kort samengevat, de Belgische Senaat een wetsvoorstel afkomstig uit de Kamer van Volksvertegenwoordigers drie keer heeft teruggestuurd is haar rol uitgespeeld. De Kamer van Volksvertegenwoordigers kan dus steeds als laatste over wetgeving oordelen. Dat maakt die Senaat zonder pressiemiddel; een tandeloze leeuw. Die Senaat stelt zich bovendien nogal eens op als louter kamer van doublure, met gedetailleerd commentaar op wetsvoorstellen, maar wel met een ontbrekend debat over hoofdlijnen.

Subtiele samenwerking en controle

Het ontbeert de Nederlandse Eerste Kamer aan politieke bevoegdheden als het amendements-, initiatief- en terugzendersrecht. Dat ontbreken zet haar nu juist aan tot een uiteindelijk globale beoordeling van wetsvoorstellen. Slechts bij fundamentele bezwaren wordt een veto uitgesproken. Bovendien kan door het ontbreken van het amendements- en initiatiefrecht niet steeds bij elk onderdeel van een wetsvoorstel de vraag worden gesteld of deze politiek aanvaardbaar is. Slechts bij zwaarwegende problemen zal zij de totstandkoming van wetgeving in de weg staan. Uiteindelijk is niet de vraag of de Senaat al dan niet politiek bedrijft de kwestie. Het gaat eerder over proportionaliteit - en zou de Senaat niet bereid moeten zijn om met een kanon op een mug te schieten. Een dergelijke houding laat het primaat van

de Tweede Kamer in het wetgevingsproces onverlet. Met Wilhelm de Gaay Fortman zou kunnen worden gezegd dat de kracht van de Eerste Kamer in haar zwakte ligt.

In de mate dat men ernstig ontevreden over een wetsvoorstel is, zou men zelfs nog voordat de Tweede Kamer dat heeft aangenomen subtiel in overleg kunnen gaan over de wijze waarop in de context van dat voorstel het algemeen belang moet worden vormgegeven. Aldus kan het ontbreken van de vermelde bevoegdheden dus wel degelijk in een vorm van informele controle op de Tweede Kamer worden ingezet. Sterker nog, juist om de botte bijl van het veto te voorkomen is dit ook praktijk.

Zo bezien is het eigenlijk heel aantrekkelijk de Eerste Kamer te begrijpen als een element in het complexe Nederlandse bestel van politieke teugels en tegenwichten, ook wel eens *checks and balances* genoemd. Vanuit dat perspectief is men bereid te aanvaarden dat samenwerking tussen verschillende machten in het politieke bestel - waaronder tussen Eerste Kamer en Tweede Kamer/regering - verstandig zou kunnen zijn. In elk democratisch politiek systeem gaat het er immers ook om al te dominante machtsconcentratie in hoofde van enkele organen te voorkomen.

Evenwicht van machten

De eventuele spanning die een *politieke* rol van de Eerste Kamer oproept is in elk geval niet noodzakelijk een probleem. Die spanning kan zelfs als bewijs worden gezien voor het goed functioneren van de Eerste Kamer en Tweede Kamer/regering ten opzichte van elkaar. Een welbegrepen evenwicht van machten, is immers juist bedoeld om met de vermelde spanning een omgang te vinden. De steeds terugkerende discussie over het bestaansrecht is daarom een indicatie dat de Eerste Kamer heel behoorlijk functioneert. Wat zich als een botte bijl aandient, zou in werkelijkheid dus eigenlijk wel eens een fijngeslepen werktuig kunnen zijn. ◀

Prof. dr. mr. Maurice Adams en Karsten Meijer LLM Ma zijn beiden verbonden aan de Tilburg Law School.

Meer informatie:
www.nederlandrechtsstaat.nl

De Eerste Kamer der Staten-Generaal (foto: Rijksvoorlichtingsdienst)

'Rechts ontbreekt in de Nederlandse politiek'

Ivo Pertijs

Je bent het met hem eens of oneens. Een tussenweg is er niet. Thierry Baudet is overtuigd van zijn eigen gelijk: 'Ik ben avant-garde'.

'Er zijn twee scenario's voor de Europese Unie: Tsjecho-Slowakije of Joegoslavië. De cultuurverschillen zijn zo groot dat het een keer gaat exploderen. Dat kan niet anders', zegt Thierry Baudet aan een tafeltje in grand café Esplanada. Het café bevindt zich op de campus van Tilburg University waar Baudet als postdoc werkzaam is. Een week voor het gesprek kwam zijn nieuwste boek *Oikofobie. De angst voor het eigene* (uitgeverij Prometheus) uit. Delen van het boek verschenen eerder in artikelvorm. Baudet is kritisch over het Europese project, het migratiedebat en het functioneren van de rechtsstaat. 'Met tegenzin schop ik tegen heilige huisjes, maar ik moet wel', zegt Baudet, 'Er gebeuren zulke rare dingen in de wereld. De Europese Unie is er daar één van. Je gaat toch niet 500 miljoen mensen exact dezelfde regels opleggen over hoe ze bijvoorbeeld kippen moeten slachten?'. Baudet somt drie grote misvattingen over de Europese Unie op: dat nationalisme tot oorlog zou leiden, dat de Europese Unie na oorlogse vrede heeft gebracht en dat de Europese Unie tot economische voorspoed leidt: 'De Tweede Wereldoorlog had niets met nationalisme te maken. Het fascistische Italië streefde naar een imperium, niet naar een natiestaat. Hetzelfde geldt voor nazi-Duitsland. De geallieerden hebben de natiestaten in Europa weer hersteld.

De gedachte dat de na oorlogse vrede aan de Europese Unie is te danken, grenst aan grootheidswaan. Wie dat denkt lijdt haast aan een psychotische aandoening'. Baudet wijst op de relatief late totstandkoming van de Europese Unie in de jaren vijftig en merkt op dat *Brussel* pas in de jaren negentig een echt grote impact kreeg: 'Tot die tijd was de Europese Unie een marginaal fenomeen. Alle grote momenten uit de Europese geschiedenis zijn met de verschillende natiestaten verbonden. De Verlichting was nooit gelukt als de Fransen hun verboden werken niet in Nederland konden uitbrengen'. Volgens Baudet toont het eurobeleid aan dat meer eenheid niet werkt: 'De euro leunt op één rentevoet. Wat goed is voor Spanje is niet goed voor Nederland. *One size fits none*'.

Heilloze weg

Volgens Baudet kan de Europese Unie onmogelijk democratisch zijn: 'Een democratie kan niet zonder publiek debat, maar in de Europese Unie is er geen debat omdat mensen elkaar niet verstaan'. De enige oplossing ziet hij in een confederaal Europa: 'Landen werken op enkele cruciale punten samen, zoals de handel. De rest regelen ze zelf, inclusief een eigen munt'. Bij de vorige Europese verkiezingen stemde Baudet blanco. Het liefst ziet hij het Europees Parlement verdwijnen: 'Als tussenoplos-

sing zou Europa met een dubbelmandaat kunnen gaan werken. Leden van nationale parlementen komen één keer per maand samen in Brussel. Dat lost het probleem op wie er verantwoordelijk is'. Of hij in mei gaat stemmen, weet Baudet nog niet: 'Ik moet nog zien of er een partij komt die mijn verhaal goed verwoordt, maar ik sluit geen compromissen!'.

Zijn eigenzinnigheid wordt hem niet door iedereen in dank afgenomen. Dit komt hem regelmatig op zware kritiek te staan. Baudet heeft daar wel een verklaring voor: 'Mensen worden boos als je een snaar raakt. Blijkbaar herinner ik ze aan dingen die ze ook wel weten of vaag vermoeden, maar niet durven te erkennen'. Eigenlijk is het slechts een kwestie van tijd, denkt Baudet: 'Het inzicht dat we op een heilloze weg zitten zal gaan dagen. Een klein teken is dat ook Lodewijk Asscher nu zegt dat open grenzen wel erg ver gaan. Je ziet dat de eurosceptis ook steeds breder wordt gedragen. Steeds meer mensen zullen binnen twee of drie jaar op hun kritiek op mij terugkomen. Ik ben avant-garde, de rest zal vanzelf volgen.'

Bos bloemen

In het café verzamelt zich een steeds grotere groep studenten. Baudet stelt voor om een rustigere plek op de campus te zoeken. De dichtstbijzijnde collegezalen zitten vol. Op de afdeling

waar Baudet werkt is nog een ruimte vrij. Onderweg groet hij Paul Scheffer. Scheffer geniet vooral bekendheid door zijn opzienbarende essay *Het multiculturele drama*. Baudet werkt nauw met hem samen. 'Hij is mijn baas', zegt de postdoc.

Volgens Baudet verandert de tijdgeest: 'Ik zie steeds meer mensen om mij heen die vinden dat het belangrijk is om over migratie en de islam te praten. Dit debat is zo lang gesaboteerd door de referentie aan de Tweede Wereldoorlog'. Een nieuw soort nationalisme is volgens Baudet de toekomst. Ook Geert Wilders vindt dat. Toch neemt Baudet gepaste afstand van de politicus: 'Wilders laat er voortdurend misverstand over bestaan wat hij nu precies van immigranten verwacht'. Met een voorbeeld verheldert Baudet dit. In september 2011 won acteur Nasriddin Dchar een Gouden Kalf. In zijn beroemde overwinningsspeech richtte Dchar zich tot Maxime Verhagen en Geert Wilders. 'Als ik Wilders was, dan zou ik de volgende dag Dchar een bos bloemen hebben gegeven met de boodschap: Ik wil één ding heel duidelijk maken, mensen zoals jij zijn hier 100 procent welkom, of je nu een islamitische achtergrond hebt of niet', vertelt Baudet. Zelf pleit hij voor een open, tolerant en multicultureel nationalisme: 'Iedereen die hieraan wil deelnemen is welkom!'.

Kluitjesvoetbal

Als student nam Baudet deel aan een simulatie van de Verenigde Naties waarbij hij landen zoals Burundi vertegenwoordigde. Een leerzame oefening. 'Het mooie aan een debatacultuur is dat je leert om je eigen standpunten en je morele overtuiging los te koppelen van puur de argumenten', zegt Baudet. Over de Nederlandse debatacultuur laat hij zich weinig vleidend uit. Politici zijn volgens hem teveel bezig met *oneliners* en het zwartmaken van de tegenstander. Het liefst ziet Baudet een politicus met daadwerkelijke overtuigingen: 'We worden nu geregeerd door mensen die het midden houden tussen enquêteurs en bureaucraten. Ze verschuilen zich achter procedures en kijken wat er leeft en waar ze mee kunnen scoren'. Dat gaat ten koste van de kwaliteit van het beleid. Baudet: 'Ik denk dat de intelligentie en zeggingskracht van politici ontzettend wordt overschat. Politici hebben veel minder te vertellen dan wij denken. Altijd die microfoon: "Wat vindt u daar nou van?". Politici vinden daar helemaal niets van. Ze zijn geïnteresseerd in macht'. Leerlingen zouden zich minder moeten verdiepen in de politieke praktijk en meer in de politieke filosofie, zoals Baudet zelf deed: 'Ik verdiepte mij in het conservatisme, omdat deze stroming ondergesneeuwd raakte'. Op het omslag van *Oikofobie* zit een sticker

Thierry Baudet (foto: Bo van Houwelingen)

met een citaat uit *Vrij Nederland* over Baudet: 'conservatief wonderkind'. Een idee van de uitgeverij, verklaart Baudet. Hij ziet zichzelf niet als louter conservatief: 'Ik ben sociaal-liberaal-conservatief. Alledrie de grote politieke stromingen hebben wijsheid te bieden. Het gaat om een goede balans'. Het *serieuze* conservatieve standpunt komt hij in lesboeken vrijwel niet tegen. 'Conservatisme is intellectueel het moeilijkst te doorgronden. Pas na lang studeren zie je dat conservatieven wel degelijk een punt hebben. Socialisme en liberalisme zijn als het ware voor *beginners*. Leerlingen zouden niet alleen op basis van de bestaande partijen over politiek moeten nadenken. PvdA, CDA, Groen-Links, VVD en D66 vormen in feite één links-liberale partij. De PVV is een klassieke sociaaldemocratische partij, net als de SP. Dus ook links.' *Rechts* bestaat volgens Baudet niet in de Nederlandse politiek. Hij noemt de verkiezingsdebatten daarom 'gemiezemuis op de vierkante centimeter' van mensen die tot 'dezelfde bloedgroep' behoren. Het liefst zou hij er een serieuze klassiek-liberale en conservatieve partij bij willen hebben. Baudet: 'Om iets van politiek te begrijpen moet je boeken lezen en niet alleen op het kluitjesvoetbal in de huidige Tweede Kamer afgaan'. ◀

Angry granny's en walgende kiezers

Douwe van Domselaar

PVV-stemmers zijn geen bange mensen. Dat is één van de conclusies van politicoloog André Krouwel na kiezersonderzoek van Kieskompas en dagblad *Trouw*. Verrassend nieuws: boze kiezers zijn goed voor de democratie.

Op een groot digibord in De Nieuwe Liefde in Amsterdam laat André Krouwel een aantal grafieken en cijfers uit zijn onderzoek zien. Daarbij schuwt de politicoloog stevige oneliners niet. Het publiek luistert ademloos. Krouwel vertelt dat verschillende emoties politiek gezien ook verschillende effecten hebben. Bange mensen trekken zich terug, sluiten de boze buitenwereld buiten en gaan niet meer stemmen omdat het 'toch niets uitmaakt', maar mensen die op de SP, 50PLUS en de PVV stemmen zijn geen bange mensen. Zij zijn, net als

sen twee of drie partijen. Die keuze is, helaas voor politici, meestal niet meer op de partijprogramma's gebaseerd, maar op emoties. Krouwel gaat nog een stap verder in de uitleg van zijn onderzoeksresultaten. Aanhangers van de establishmentpartijen PvdA, VVD en D66 zijn opvallend vaak minder boos. Overigens is dat totaal geen reden tot juichen. Krouwel: 'Deze partijen hebben veel minder boze aanhangers, omdat ze al lang weg zijn bij die partij en ook niet meer terugkomen. Opvallend is ook dat de mensen die

gevoel van walging', stelt Krouwel. Hij toont een aantal grafieken en cijferreeksen waaruit blijkt dat Mark Rutte niet inspireert en veel Nederlanders zelfs met schaamte en irritatie vervult (zie grafiek 2). Met de daadkracht van de leiders is het dan ook ver te zoeken, zo vindt de gemiddelde Nederlander. Op de stelling 'Nederland heeft behoefte aan een sterke leider die meteen over alles kan beslissen' reageren alleen GroenLinks-stemmers afwijzend. Driekwart van de VVD-stemmers vindt dit een goed idee en bij de PVV is het zelfs meer dan 80 procent.

Natuurlijk wil het publiek weten hoe dit allemaal kan worden gedeut. Presentator in De Nieuwe Liefde Felix Rottenberg stelt drie andere gasten voor: Harry van Bommel (SP), Khadisa Arib (PvdA) en Rik Torfs (rector van de Universiteit van Leuven en senator). De opdracht van Rottenberg is even simpel als ingewikkeld: 'Verklaar al deze cijfers van Krouwel'.

De Belgische senator Torfs stelt dat 'één van de oorzaken van de problemen in de westerse maatschappij het streven naar geluk en zelfontplooiing is'. We geloven niet meer in een ideologie of in een hiernamaals. Het moet hier op aarde gebeuren. Het leven moet volmaakt en compleet zijn en wel nu! Als dat niet lukt, kunnen we niet meer gelukkig zijn en worden we boos. Het

Het leven moet volmaakt en compleet zijn en wel nu!

een deel van de andere Nederlanders, boos. Boos op het establishment. Dat is volgens Krouwel goed nieuws: 'Deze emotie kan de kiezer tot actie mobiliseren'. Dat doet deze kiezer dan ook. Hij gaat stemmen en is met zijn keuze wispelturiger dan ooit. Geen enkele partij kan meer op automatische steun van het electoraat rekenen. Pas op het laatste moment maakt de kiezer, vaak op emotionele gronden, een keuze tus-

in Nederland het meeste hebben (de vijftigplussers) en het meest van de verzorgingsstaat hebben geprofiteerd en gaan profiteren, het meest boos zijn. Nederland zit vol met *angry granny's*' (zie grafiek 1).

Sterke leider

Boze burgers zijn niet trots op hun bestuurders. 'Sterker nog, denken aan politici geeft veel burgers zelfs een

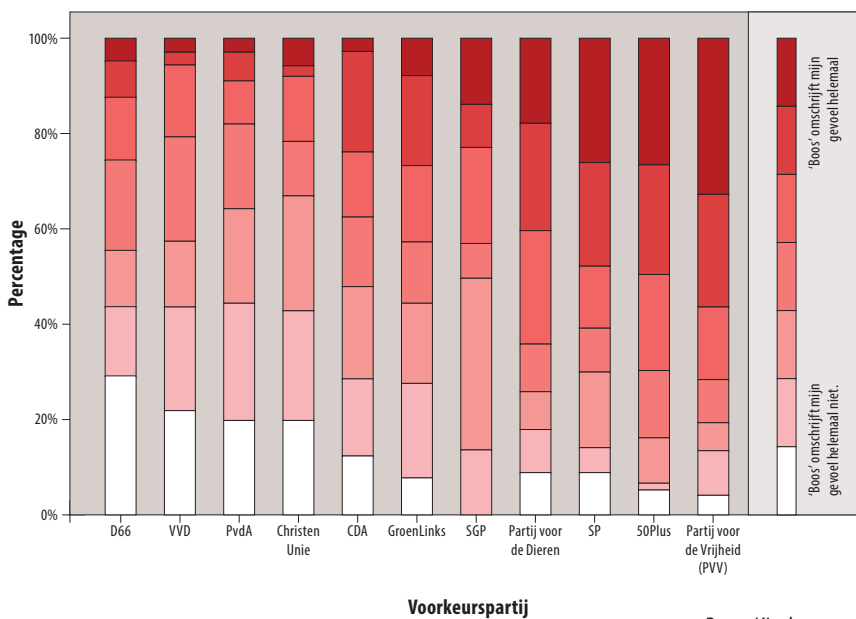
leven is echter niet volmaakt en zeker in deze tijd van crisis gaan mensen erop achteruit. 'Een achteruitgang maakt mensen razend', concludeert Torfs, 'ik denk dat er een sterke leider moet komen die mensen goed kan uitleggen dat het niet erg is om ook met onvolkomenheden gelukkig te zijn'. Hiermee komt het onderwerp weer op de rol van leiderschap terug. 'In moeilijke tijden is er behoefte aan een koersvaste leider. Te vaak praten politici de kiezers naar de mond. Kiezers van nu willen gewoon een stevige leider', zegt Arib. Van Bommel wijst op een ander element: 'Opportunistische politiek kan electoraal zeer lonend zijn, maar als je als politicus met alle winden mee gaat waaien, ga je politiek zonder moraal bedrijven'.

Het tot nu toe muisstille publiek gaat zich ermee bemoeien. Een toevoorder concludeert: 'Een sterke leider die alles snel in zijn eentje kan beslissen? Een dictator dus!'. Rottenberg kaatst de opmerking door naar Krouwel. De politoloog zegt dat er partijleiders zijn die uitstekend in staat zijn om de boosheid te kanaliseren en zelfs op te roepen en te cultiveren, maar hij vindt Nederland geen land voor een dictator. Hij kan het zich niet voorstellen.

Nederland als mini-Roemenië?

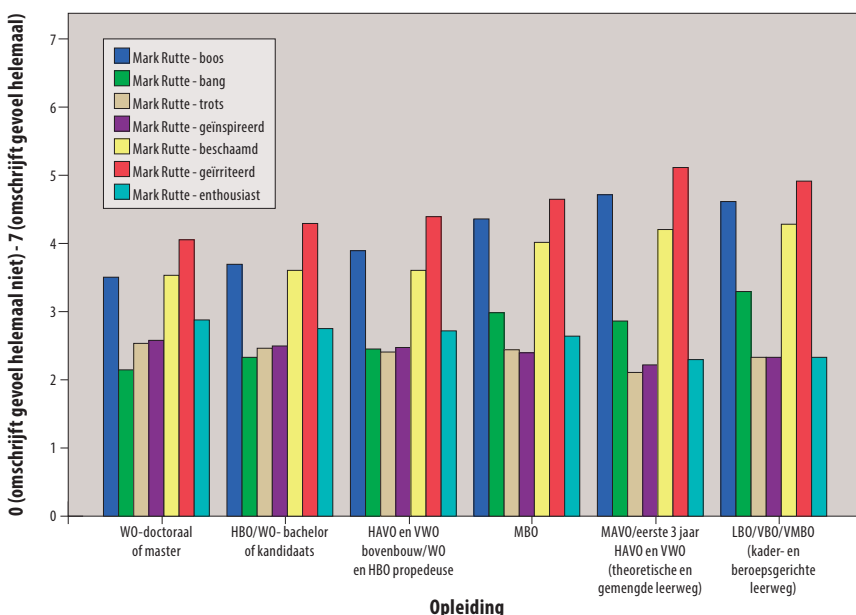
'Wij gaan weer terug naar een primitieve vorm van democratie. Net zoals nu in Oost-Europa na de val van het communisme. Bij elke verkiezing daar winnen de oppositiepartijen en verschuift het electoraat van de ene naar de andere partij. Stabiele coalities zoals in Duitsland zijn er in Nederland niet meer. Nederland is een mini-Roemenië aan het worden', concludeert Torfs. Alle aanwezigen zijn het erover eens dat slappe leiders en een versplintering van het electoraat over een groot aantal partijen een negatieve invloed op de Nederlandse democratie kan hebben. Wat is dan een oplossing? Vanuit het publiek wordt geopperd dat er een kiesdrempel of meer kartelvorming moet komen zodat er grotere partijen ontstaan. Van Bommel stelt dat er aan de linkerkant veel gesprekken over een progressief blok worden gevoerd. PvdA, SP en GroenLinks lijken immers best op elkaar. Echter, deze combinatie zou, volgens onderzoek, minder goed

Grafiek 1 - Emoties bij politiek: 'Boos' per partij

Bron: Kieskompas

Grafiek 2 - Emoties bij politiek leider Mark Rutte per opleidingsniveau

Bron: Kieskompas

kunnen scoren dan de losse partijen. Arib vult hem aan: 'Bovendien zijn kleine partijen goed voor de democratie: ze bieden tegenwicht aan de grotere partijen'. Ook Torfs heeft zijn bedenkingen bij de clustering van partijen. In Vlaanderen leidde dat vooral tot de uitsluiting van het Vlaams Belang en de Nieuw-Vlaamse Alliantie (N-VA) door een cluster van alle andere partijen. Dat is op zijn minst ondemocratisch te noemen. Als de tijd bijna om is vraagt Rottenberg nog aan Torfs om wat bezinnende woorden voor het

publiek. De Vlaming stelt dat het tijd wordt voor een vorm van moreel leiderschap zonder moraliserend te worden. Daar kunnen de toehoorders weer flink op broeden. ◀

Voor meer informatie over het onderzoek en de resultaten:
www.trouw.nl/tr/nl/14028/Bang/article/detail/3508690/2013/09/12/Onderzoek-De-emotionele-begroting-van-Nederland.dhtml

Leerlingen leven maar een keer

YOLO!

Daan van der Hoek

Ruim een jaar na *Project X Haren* omarmen jongeren nog altijd het motto YOLO. Deze levensvisie brengt de nodige risico's met zich mee. Hoe kun je leerlingen over de keerzijde van het YOLO-effect laten nadenken?

Mijn mavo-4-leerlingen komen op het geluid van de bel voor het eerste uur vrij onrustig de klas binnen. Er wordt luid geroepen. Een jongen maakt een raar geluid en aantal jongens stoten elkaar aan. 'Jongens wat is dit voor gekigheid? Wat is er aan de hand?', vraag ik de leerlingen. De brutaalste reageert direct: 'Gewoon YOLO, meneer'. Mijn eerste associatie met deze term is het gedrag van jongeren bij de Facebook-rellen in Haren. Daar nodigde een 15-jarig meisje in september 2012

via Facebook per ongeluk heel veel gasten uit en werd het een complete chaos. De jongeren die daar aanwezig waren refereerden aan de YOLO-gedachte. Een simpele speurtocht op Wikipedia leert dat het daar niet is begonnen. De Canadese rapper Drake heeft het in 2011 voor het eerst gebruikt in zijn single *The Motto*. YOLO staat voor *You Only Live Once*; synoniem voor het direct grijpen van kansen, ook als daarbij een risico moet worden genomen. De vertaling van mijn leerlingen is een vrije vertaling

waaruit tevens zou kunnen blijken dat ze mijn ingrijpen als een risico zien. Nadat ik de leerlingen plaats heb laten nemen, kan mijn les beginnen. Het thema van de les is waarden, normen en socialisatie. Ik besluit om op de term YOLO terug te grijpen met als vraag welke waarden bij de norm horen. Met enige moeite komen we op de waarden egoïsme, genot(kicks), individualisme en de daarbij horende norm YOLO.

YOLO-keerzijde

Voor leerlingen wordt maatschappij-leer interessant als zij met hun eigen gedrag binnen een maatschappelijke context worden geconfronteerd. Drie denkers spreken zich kritisch uit over het YOLO-effect: socioloog Zygmunt Bauman, filosoof Ad Verbrugge en psychiater Dirk de Wachter. Bauman stelt in zijn boek *Vloeibare Tijden* dat de banden tussen mensen veranderd zijn van *strong ties* naar *weak ties*. Hij gebruikt daarbij de metafoor van de deur. Mensen blijven bij elkaar zolang de egocentrische waarden worden bevredigd, maar als dat (even) niet het geval is, dan houdt de verbinding op. De deur staat in wezen altijd op een kier. Het gevaar van dit alles is dat er sprake is van een voortdurende onzekerheid en ontevredenheid en zelfs het ontbreken van moraliteit. Als er geen moraliteit is, dan kan alles, zoals ook in de YOLO-gedachte is terug te zien. Verbrugge voegt daar in zijn boek *Staat van Verwarring* aan toe dat dit alles een constante drang van vernieuwing teweegbrengt. Het draait om een stroom van belevenissen. Er komt nooit blijvend genot tot stand. Blijvend genot zit in de aanwezigheid van dat wat men liefheeft. Alleen door de bereidheid *zelf ten gronde* te gaan kan men opnieuw worden geboren, anders wakkert de ziekte voort.

Genotsobsessie

In *Borderline Times* analyseert Dirk de Wachter onze samenleving vanuit het ziektebeeld *borderline*. Hij stelt dat onze samenleving de kenmerken van een *borderlinestoornis* vertoont. Veel mensen leven van kick naar kick. Er is een genotsobsessie. Zich even slecht voelen kan niet in deze optiek. We genieten ons te pletter, maar zijn steeds minder tevreden. Er is geen ruimte voor

YOLO in de klas (foto: Daan van der Hoek)

verlangens, alles moet in het nu worden bevredigd en opgelost. Dat levert vanzelf problemen op wanneer de bevrediging een keer uitblijft. Verveling wordt gezien als een verlies aan intensiteit, terwijl dat juist noodzakelijk is voor leren en creativiteit. Mensen krijgen weinig frustratietolerantie, hetgeen tot narcistisch gedrag leidt. Er is sprake van grenzeloosheid en agressie is één van de gevolgen van dit meritocratisch ideaal. Dit narcisme maakt blind voor een waardevol leven. Dit leidt tot allerlei hechtingsproblemen, omdat deze YOLO-waarden het belang van hechting niet onderstrepen. Hechting vormt juist de beste beveiliging tegen veel problemen. Kwaliteit van de hechting bepaalt de mentale gesteldheid.

Denkers in de klas halen

Om deze nadelen van de YOLO-waarden naar boven te krijgen, kan leerlingen verschillende vragen worden gesteld. Hoe zal jij je voelen als elk contact dat je hebt bij tegenslag zal worden verbroken? Ben je ooit blijvend tevreden als iedereen met elkaar omgaat zoals jij met je smartphone - en als er een betere is, wissel jij hem dan in? Wat is het probleem als je altijd je zin krijgt? Wat is het voordeel als mensen zich blijvend verbonden voelen met elkaar? Wat is het gevaar als mensen altijd op zoek blijven gaan naar de kicks van YOLO?

Mijn leerlingen konden de vragen met enige ondersteuning prima beantwoorden. Het directe verband tussen YOLO en deze maatschappijkritiek bleek te lastig, maar misschien is er ook iets mis met deze maatschappijkritiek. 'Meneer, als ik ouder word, dan zal ik dat soort dingen niet meer doen', zegt een 15-jarige leerlinge aan het einde van de les, 'ik wil dan ook gewoon rustig leven met een man en zo'. ◀

Daan van der Hoek werkt als docent maatschappijleer op het Sint- Janslyceum in Den Bosch.

Meningen als feiten

In de onvolprezen televisieserie *West Wing* bleek het Witte Huis beleidsinhoudelijk voornamelijk op opinieonderzoeken te draaien. Dagelijkse opinieonderzoeken, er was zelfs een speciale afdeling voor. De president richtte zich niet op het Congres, niet op wat er in het land moest gebeuren, maar op wat de bevolking ergens van vond. Die meningen golden voor de regering als feiten.

Opstanden, zoals de Franse en de Russische Revolutie, breken altijd uit naar aanleiding van maatregelen die de regering moet nemen om een crisis te bezweren. Men zei dat er geen brood meer was in het achttiende-eeuwse Parijs, Russen kwamen in opstand omdat de boeren door de industrialisering verarmden. Nu rebelleren de Grieken tegen hun regering die hoogstnoodzakelijke hervormingen wil doorvoeren.

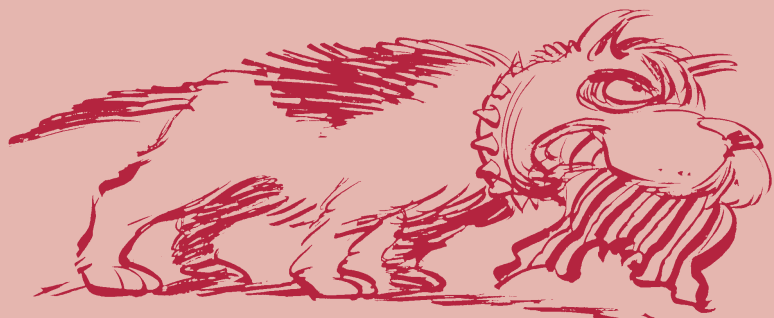
Is dat democratie, dat de wil en de inspraak van het volk alles bepaalt? Directe democratie ja, maar dat is een verhullend eufemisme. Regeren op grond van opiniepeilingen heet gewoon populisme. Als *Een Vandaag* heeft uitgevonden dat 80 procent van de Nederlanders ervan is overtuigd dat deze regering de crisis verergert, dan wordt dat door de papegaiende journalistiek (er zijn veel te veel media!) dagenlang als feit gebracht. De oppositie duikt daar vervolgens dankbaar bovenop en spreekt er in de Tweede Kamer de regering op aan: 'Ziet u wel, u verergert de crisis, schande!'.

Wat is het echte feit? Dankzij de lange productietijd van *Maatschappij & Politiek* was een *Volkskrant*-columnist mij voor met de observatie dat we nu naast 13 miljoen bondscoaches ook 13 miljoen financiële experts in ons midden hebben.

Democratie verwordt tot *mob rule* als politici blindvaren op peilingen. Het is te hopen dat de tussen Scylla (SP) en Charibdis (PVV) beknelde middenpartijen hun poot stijf houden en zich aan de echte feiten houden: we zijn allemaal, inclusief Den Haag, inclusief Brussel, slachtoffer van dezelfde crisis.

Grom

g.vanrossum@maatschappijenpolitiek.nl

Wat doet de Nationale ombudsman?

De Nationale ombudsman doet onderzoek naar aanleiding van klachten van burgers. De ombudsman stuurt de klacht door naar de overheidsinstantie en vraagt om een reactie. De ombudsman kan deskundigen raadplegen of betrokken medewerkers ondervragen. In het onderzoek heeft de Nationale ombudsman veel bevoegdheden. Zo is de overheidsinstantie verplicht om aan het onderzoek van de Nationale ombudsman mee te werken. Ook voor getuigen is het onderzoek niet vrijblijvend; meewerken aan een onderzoek is verplicht. Tot slot rondt de Nationale ombudsman het onderzoek af met een rapport. Daarin staat zijn oordeel: heeft de overheidsinstantie goed gehandeld of niet? Ook geeft de Nationale ombudsman soms een advies: hoe kan de instantie het probleem oplossen of in de toekomst voorkómen? De ombudsman kan de instantie niet verplichten om hier iets mee te doen, maar in de praktijk doet die dat bijna altijd wel.

Lesmateriaal

Identiteitsfraude

Ron Kowsoleea klaagt bij de Nationale ombudsman dat hij sinds 1994 bij verschillende overheidsorganen bekend staat als een drugs crimineel, terwijl hij dat niet is. Volgens Kowsoleea geeft C. zich voor hem uit. Hij kent C. van vroeger uit Suriname. C. pleegt drugsgerelateerde misdrijven en als hij wordt aangehouden doet hij net of hij Kowsoleea is. Door deze voortdurende identiteitsfraude heeft Kowsoleea nu een strafblad en is hij bekend bij de politie. Hij staat als ongewenst vreemdeling geregistreerd en in de informatiesystemen van de overheid is aan zijn persoonsgegevens de gevarenclassificatiecode 02 gekoppeld. Dat betekent dat de overheid hem als harddruggebruiker ziet.

Wat is er gebeurd?

1. In 1994 merkt Kowsoleea dat hij op Schiphol extra wordt gecontroleerd als hij voor zijn werk naar Suriname reist. Ook ontvangt hij in 1994 een dagvaarding wegens overtreding van de Opiumwet, gepleegd in Amsterdam. Hij heeft echter geen enkel strafbaar feit begaan en gaat naar de politie in Amsterdam. Daar laat hij een proces-verbaal opmaken waarin zijn personalia staan vermeld en laat hij vingerafdrukken en een foto maken. Ook is in dit proces-verbaal vastgesteld dat in twee van de vijf inmiddels tegen Kowsoleea opgemaakte processen-verbaal niet Kowsoleea maar C. de verdachte was. Van de andere drie processen-verbaal kon dit niet worden onderzocht. Sindsdien loopt hij altijd met dit proces-verbaal op zak.
2. Op 11 juli 2002 maakt de politie Amsterdam weer proces-verbaal tegen C. op, waarbij C. opnieuw de personalia van Kowsoleea opgeeft. De politie heeft het proces-verbaal dan inmiddels al naar de rechtbank in Amsterdam gestuurd. Kowsoleea wordt voor dit feit veroordeeld. Kowsoleea heeft voor deze zitting geen dagvaarding ontvangen en was ook niet op de hoogte van deze veroordeling.
3. Op 6 oktober 2003 verricht de Fiscale inlichtingen en opsporingsdienst (FIOD) een huiszoeking in het huis van Kowsoleea op verdenking van onder meer het witwassen van drugsgeld. Die verdenking is ontstaan omdat in de informatiesystemen staat dat hij misdrijven heeft gepleegd en omdat hij daarin gevarenclassificatiecode 02 heeft. Zijn kinderen van 3 en 7 jaar zijn tijdens de inval in huis aanwezig.
4. Kowsoleea dient op 21 juni 2006 een verzoek in om zijn huidige bedrijf in een holding en een bv om te zetten. Het Ministerie van Justitie deelt hem mee dat dit niet kan omdat hij niet van onbesproken gedrag is.
5. Kowsoleea vindt de contacten met de Koninklijke Marechaussee op Schiphol steeds vervelender worden. De marechaussee houdt hem een paar keer aan omdat de situatie bij de balie escaleert. Dit is bijvoorbeeld op 19 november 2003 het geval bij zijn vertrek naar Suriname. De marechaussee wil dat Kowsoleea meegaat, omdat hij als ongewenst vreemdeling in het informatiesysteem staat. Kowsoleea weigert dat omdat hij een geldig paspoort heeft. Hij wil zijn vlucht niet missen. Iemand met een geldig Nederlands paspoort kan volgens hem immers geen ongewenste vreemdeling zijn. Na escalatie wordt hij aangehouden wegens belediging en hiervoor strafrechtelijk vervolgd. Kowsoleea besluit een klacht bij de Nationale ombudsman in te dienen.

Nationale ombudsman: 'De overheid zou zich bij Ron Kowsoleea moeten verontschuldigen'
(foto: Rijksvoorlichtingsdienst)

Opdracht

Jij bent de Nationale ombudsman en je ontvangt de klacht van Ron Kowsoleea.

1. Maak een plan voor het onderzoek naar deze klacht.
 - a. Welke overheidsinstanties ga je benaderen? Bedenk per instantie twee vragen die je wilt stellen.
 - b. Je kunt ook deskundigen raadplegen. Bedenk twee onderwerpen waarover je een deskundige vragen wilt stellen.
 - c. Je wilt getuigen oproepen om aan het onderzoek mee te werken. Welke drie getuigen wil je in elk geval spreken? (Je hoeft geen namen te noemen, bedenk welke functie deze mensen hebben binnen welke instantie of organisatie.)
2. Uit het onderzoek blijkt dat Ron Kowsoleea helemaal gelijk heeft. Je concludeert dat de overheid niet goed heeft gehandeld. Nu moet je nog een aantal aanbevelingen doen.
 - a. Bedenk twee aanbevelingen die moeten voorkomen dat dit nogmaals gebeurt.
 - b. Bedenk twee dingen die overheidsinstanties kunnen doen om Kowsoleea tegemoet te komen nu duidelijk is dat hij gelijk heeft.

Informatie voor de docent

Laat de leerlingen de tekst over de identiteitsfraude en de kadertekst over de rol van de Nationale ombudsman lezen. Daarna vraagt u hen de opdracht te maken, eventueel kan dit in tweetallen. Het antwoord dat de leerlingen op deze vragen bedenken is niet goed of fout. De gedachte is dat de leerlingen meer leren over de manier waarop de Nationale ombudsman onderzoek doet. Op de website www.maatschappijenpolitiek.nl leest u wat de Nationale ombudsman *in het echt* heeft gedaan en heeft geadviseerd. Nadat de leerlingen de opdracht hebben gemaakt, kunt u dat aan de leerlingen vertellen. ◀

Bekijk ook het dossier *Identiteitsfraude van de Nationale ombudsman*:

www.nationaleombudsman-nieuws.nl/identiteitsfraude.

U kunt na deze opdracht ook de uitzending van *EenVandaag* over deze

zaak laten zien: http://20jaareenvandaag.eenvandaag.nl/hoogtepunten/bestoff/46935/20_jaar_eenvandaag_identiteitsfraude_ron_kowsoleea.

Coen Gelinck

De werkwloer

Anique ter Welle

Een sprong in het diepe

Inmiddels is het schooljaar al weer weken oud, al lijkt de start nog maar kort geleden. Nauwelijks geland op Schiphol, na twee weken zonnig Griekenland, liep ik ongeveer 48 uur later de aula in voor de openingsvergadering. Nieuw rooster, nieuwe leerlingen, een ander lokaal, lessen van zestig in plaats van zeventig minuten. Nu is alles al weer gewoon, maar ik moest wel even wennen aan de verkorte lesuren. De eerste week struikelde ik over mijn woorden om mijn lessen van zeventig minuten in een klokuur van zestig te proppen. Tegenover me zaten klassen vol platgeslagen leerlingen. Als ik even stilhield en om een reactie vroeg was er niemand in staat nog iets te zeggen. Een duidelijke boodschap, door middel van non-verbale communicatie, dat het anders moest. Daar ben ik toen mee begonnen en dat gaat, al zeg ik het zelf, een paar weken later al best aardig.

Uitdaging

Aan het einde van vorig schooljaar hebben we als sectie, in een onbewaakt ogenblik, besloten onze werkboeken maatschappijleer af te schaffen. We selecteerden daaruit altijd een flink aantal vragen die leerlingen per blok moesten maken. Deze vragen moesten ze zelf nakijken en dan met hun docent bespreken. *Opzeggen* heet dat in montessori-jargon. De werkboeken waren op zich prima, maar wat er in de praktijk gebeurde was dat er veel werd overgeschreven, dat leerlingen slecht nakeken en hun werk pas helemaal aan het eind van het blok kwamen laten zien, zodat wij eigenlijk ook geen tijd meer hadden om er goed naar te kijken. Vrij zinloos dus en toch nog jaren volgehouden. Mensen, en leraren in het bijzonder, zijn conservatief.

We besloten om tijdens de zomervakantie (wat moet je anders met al die vrije tijd) ons eigen montessorimateriaal te maken, met keuzeopdrachten, variërend in niveau. De opdrachten zijn zowel voor havo- als voor vwo-leerlingen en hebben één, twee of drie stippen, die de moeilijkheidsgraad aangeven. In overleg met zijn docent kiest een leerling een opdracht. Ook een havoleerling kan voor de driestippenopdracht gaan als hij heel goed in maatschappijleer is. Op die manier willen we proberen leerlingen meer uit te dagen. Weg met de zesjescultuur!

Opdracht

Voorzichtig gingen de leerlingen aan de slag met een eerste keuzeopdracht. Ze leken wat onwennig. Dit was vreemd omdat deze nieuwe vierdeklasleerlingen nooit eerder met het maatschappijleerwerkboek hadden gewerkt. Ik dacht dat ze in de onderbouw heel veel met dit soort montessorimateriaal werkten en dat het wat dat betreft gesneden koek zou zijn - toch nog eens navragen bij mijn collega's.

Na twee weken kwam op vrijdag de eerste leerling een gemaakte opdracht bespreken. Dit doen wij Montessorianen tijdens keuzewerktijduren. Elke dag heeft minimaal één keuzewerk-tijduur, waarin een leerling kan kiezen aan welk vak hij wil werken. Het gesprek was leuk en inspirerend. De opdracht had de leerling aan het denken gezegd. Moeten alle subculturen in Nederland de gelijkheid tussen man en vrouw naleven of kun je daar als subcultuur van afwijken? Dat vond hij een lastig dilemma, waarover hij nog nooit had nagedacht, maar nu dus wel. Hij vond het daarom een interessante opdracht. Dat zei hij letterlijk.

Dat wil je natuurlijk graag als docent. Je steekt ergens tijd en moeite in, steekt je nek uit, treedt uit je *comfort zone* en de eerste leerling van wie je feedback krijgt is enthousiast. Nu is het natuurlijk nog veel te vroeg om te juichen of conclusies te trekken over onze overstap van werkboek naar eigen materiaal. Misschien blijkt aan het eind van het schooljaar wel dat dit de enige leerling is die een van onze opdrachten interessant vindt. Het stemde me toen in elk geval tevreden en hoopvol. En dat is altijd fijn op vrijdagmiddag, zo vlak voor het weekend.

Recensies

Karin van Leeuwen, **Uit het spoor van Thorbecke; Grondwetsherziening en staatsvernieuwing in naoorlogs Nederland (1945-1983)**, Boom, Amsterdam, 2013, 304 pagina's; ISBN: 978 94 610 5759 4, prijs: € 24,90

Voorbij Thorbecke

Tijdens een televisie-interview met een Surinaams-Nederlandse politie-man antwoordde deze op de vraag of hij zich wel eens gediscrimineerd voelde: 'De man in de straat kan mij helemaal niet discrimineren, dat kan alleen mijn baas'.

Toen Pim Fortuyn met afschaffing van Artikel 1 van de Grondwet dreigde, viel heel weldenkend Nederland over hem heen. Te zijner verdediging werd gesuggereerd dat zijn uitspraak op een misverstand berustte over de positie van de Grondwet in ons politieke bestel. Hij zou hebben bedoeld dat discriminatie uit het strafrecht moet. Strikt staatsrechtelijk kan de burger helemaal niet tegen de Grondwet handelen. De Grondwet bevat de inrichting, de taken en de verplichtingen van de Staat en garandeert de rechten en vrijheden van de burger tegenover de Staat. De Grondwet is er dus eigenlijk voor bedoeld de burger tegen de Staat te beschermen. De burger wordt niet door middel van de Grondwet, maar

door wetgeving in het gareel gehouden - zo heb ik het althans op de HBS geleerd, toen staatsinrichting nog door een jurist en niet door een maatschappijleerdocent werd gegeven. Na het boek te hebben gelezen zijn mijn gedachten daarover iets genuanceerder geworden. Het boek behandelt de grondwetswijzigingen van na 1945. Er blijkt altijd al verwarring over de rol van de Grondwet te hebben bestaan. In de tijd van Johan Rudolf Thorbecke hield de politiek zich nog voornamelijk bezig met institutionele en constitutionele vraagstukken, maar later werd de boom steeds verder opgetuigd met democratische, economische en sociale kwesties. Nederlands eerste politicoloog Jan Barents formuleerde het zo: 'Het staatsrecht is het skelet, de politiek is het vlees op de botten'. De politiek is al lang uit handen van de juristen genomen en naar economen, sociologen en politicologen overgegaan. Soms mis ik ze wel, als ik naar de gemiddelde kwaliteit van de wetgeving kijk. ◀

Gerard van Rossum

Gerard Spong, **De breuk**, Balans, Amsterdam, 2013, 240 pagina's, ISBN: 978 94 600 3668 2, prijs: € 18,95

Jan-Hein van Dijk, Ilse van der Meer en Sidney Smeets (red.), **Meesterlijk: Gerard Spong 40 jaar (cassatie) advocaat**, Kluwer, Deventer, 2013, 494 pagina's, ISBN: 978 90 131 1773 8, prijs: € 45

Erudiete meester viert feest

Twee fascinerende boeken markeren het veertigjarige jubileum als advocaat van Gerard Spong: de medico-legale thriller *De breuk* en de jubileumbundel *Meesterlijk*.

Voor *De breuk* koos strafrechtadvocaat Gerard Spong voor één van de meest opmerkelijke moordzaken uit zijn carrière. De verdachte is de Nederlandse arts-farmaceut Allard Wissinger die zijn Filipijnse vrouw Bebe onder de betonnen fundering van de garage van zijn tweelingbroer heeft begraven. De vraag is of de arts zijn vrouw ook heeft vermoord. 'Ja', zegt het Openbaar Ministerie. 'Nee', zegt de strafpleiter die zich in dit boek Charles Fitzroy Spinning noemt. Punt van discussie: een breuk in het strottenhoofd. Over de oorzaak kunnen deskundigen het lange tijd niet eens worden. Vanuit het perspectief van de advocaat beschrijft Spong de

zaak vanaf het moment dat hij een telefoontje van de verdachte krijgt. Stap voor stap licht hij op *spongiaanse* wijze zijn strategie toe. Zo leert de lezer dat Spong zijn cliënten doorgaans adviseert van het zwijgrecht gebruik te maken en is er midden in het boek ruimte voor een les over de kunst van het ondervragen. Over wie de heer van het proces (*dominus litis*) is, bestaat geen twijfel, al laat Spong zich in deze zaak op medisch gebied gewillig door de verdachte adviseren. In *De breuk* komen alle facetten van het strafproces aan de orde. Het toont de complexiteit van strafzaken en laat zien dat deskundigen het hartgrondig met elkaar oneens kunnen zijn. Alleen daarom al zou *De breuk* op het nachtkastje van iedere maatschappijleerdocent moeten liggen. De meeste docenten kennen Spong van zijn optredens in de media of toeganke-

lijke werken zoals *De breuk*. Voor zijn jubileum stelde een groep juristen en andere experts een bundel samen onder de veelzeggende titel *Meesterlijk*. In dit boek zijn veertig arresten opgenomen waarbij Spong als cassatieadvocaat betrokken was. Het gaat om arresten met verregaande juridische consequenties. Elk arrest wordt door een gelouterde deskundige ingeleid. Waar Spong zich in *De breuk* regelmatig positief over zichzelf uitlaat, doen zijn vakgenoten dat over hem in *Meesterlijk*. 'Gerard is niet alleen een voortreffelijke vakman, maar ook een charmante provocateur', schrijft advocaat Cees Korvinus in de bundel. Een spraakmakend arrest dat in de bundel is opgenomen is *Deep Throat*, dat naar de gelijknamige film is vernoemd. In deze zaak uit 1978 ging het om een bioscoopvoorstelling, de eerbaarheid van de bezoekers en het

discutabele maximum aantal van vijftig kijkers in de zaal. Volgens advocaat Germ Kemper, die dit arrest in de bundel inleidt, biedt het arrest 'een vermakelijk inkijkje in het juristenbrein'. Het arrest toont niet alleen de vindrijkheid van Spong, maar laat het ook zien hoe tijdgebonden het recht is. Spongs oeuvre als cassatieadvocaat is imposant. Vrijwel elk arrest leent zich als voorbeeld voor in de les. Het meest recente arrest in deze bundel dateert uit 2013 en de strafpleiter denkt voorlopig nog niet aan stoppen. Voor de docent maatschappijleer is de mediagenieke advocaat het ideale voorbeeld voor in de klas. Niet iedere strafpleiter is in staat om humor, eruditie en vakmanschap met elkaar te combineren. ◀

Ivo Pertijs

Pieter van Os, **Wij begrijpen elkaar uitstekend. De permanente wurggreep van pers en politiek**, Prometheus, Amsterdam, 2013, 295 pagina's, ISBN: 978-90-351-3891-9, prijs: € 16,95

Politiek smullen

Het Binnenhof door de ogen van een Haagse verslaggever.

'U bent wel heel cynisch', kreeg Pieter van Os van een middelbare scholier te horen. De *NRC*-redacteur had net uitgelegd dat journalisten soms een cadeautje aan Kamerleden geven. Op de bewuste dag stond PVV'er Harm Beertema op de voorpagina van de *Sp!ts*. Een cadeautje, concludeerde Van Os. De journalist nam de anekdote op in zijn boek *Wij begrijpen elkaar uitstekend*. Op basis van zijn eigen ervaringen als Haagse redacteur schetst hij een beeld van journalisten die Kamerleden uit vergaderingen bellen, Kamerleden die journalisten primeurs geven of juist onthouden en spindoctors (*fluisteraars*) die achter de schermen de berichtgeving proberen te sturen. Over deze fluisteraars heeft Van Os dubbele gevoelens: 'Spindoctors zijn gevaarlijk, maar toch was ik enorm tevreden als ik een goede *spinner* had ontmoet'. Een goede bron betekent snel en gericht scoren. Van Os is niet de eerste journalist die de *Haagse werkelijkheid* toont. De beschreven Haagse mores zijn herkenbaar voor de liefhebbers van het politieke spel, maar rondt ontluisterend voor buitenstaanders waartoe

vrijwel alle leerlingen behoren. Toch ontkomt een docent niet aan de vraag wat de invloed van media op het politieke bedrijf is, en andersom. Van Os beperkt zich niet alleen tot de macht van de media. Over lobbyisten schrijft hij: 'Wetten in elkaar draaien is ingewikkeld, je snel en effectief inlezen in een dossier valt ook niet mee. Lobbyisten bieden hun hulp aan, gratis. Dat maakt ze tot een essentiële schakel tussen

'Spindoctors zijn gevaarlijk'

wat de wetgever wil en wat hij kan'. Toch kan een journalist de plannen van lobbyisten altijd nog (onbewust) door kruisen. De vraag is in hoeverre pers en politiek elkaar in een wurggreep houden, zoals de ondertitel van het boek luidt. Een wurggreep heeft iets negatiefs. Soms heeft het meer weg van een *pas de deux*. ◀

Ivo Pertijs

Mart-Jan de Jong en Yael Wodnitzky, **Afschaffing van de slavernij; complexe voorgeschiedenis van een wereldwonder**, Garant, Apeldoorn, 2013, 231 pagina's, ISBN: 978 90 441 3061 4, prijs: € 24,90

Lot van de slaven

Het boek *Afschaffing van de slavernij* is een eye-opener. De kern van dit boek vormt het hoofdstuk over Genesis.

In Genesis vervloekt Noach de nakomelingen van Cham tot het bestaan als knecht. Door een zeer vrije duiding van Genesis 1:20-25 kon slavernij worden verdraaid tot iets dat vanuit de religie kon worden gerechtvaardigd. Mart-Jan de Jong betoogt voorts dat slaven nergens in de Caraïben zo slecht werden behandeld als in Suriname. Het koloniale bestuur was vooral geïnteresseerd in het vergroten van de winsten en niet in het lot van de slaven. Vervolgens schets De Jong de abolitie van de slavernij in de Verenigde Staten, Frankrijk en Engeland. Voor docenten is het hoofdstuk over het Nederlandse verzet tegen slavernij het belangrijkste. Hoe kan het dat Nederland de slavernij pas zo laat afschafte? Volgens De Jong hadden vooral de liberalen in Nederland het lastig met de slavernij: 'Zij hechten waarde aan vrijheid, maar ook aan bezit. De slaaf had recht op vrijheid en

de slavenhouder op zaken waarvoor hij had betaald'. Een *schadeloosstelling* voor de slaveneigenaren was debet aan de trage afschaffing in ons land, simpelweg omdat de Nederlandse overheid niet voldoende geld had om deze schadevergoedingen te betalen. De Jong betoogt tot slot dat boeken (zoals *De Negerhut van oom Tom*) het grotere publiek bij de situatie betrok. Deze publicaties, de Nederlandsche Maatschappij ter Bevordering van de Afschaffing der Slavernij en de druk van uit schrijvers en kerken leidde uiteindelijk tot de afschaffing in 1863. Overigens dienden de slaven daarna nog wel tien jaar (!) onder koloniaal toezicht op de plantages te werken.

In de maatschappijleerles zou het boek kunnen worden gebruikt als het gaat om normen- en waardenverschillen per tijd en plaats of in een discussie over waarden-en-belangenbotsingen of liberalisme en socialisme. Echter, het boek wordt er dan wel wat met de haren bijgesleept. Kortom: buitengewoon informatief, maar voor in de lespraktijk niet noodzakelijk. ◀

Douwe van Domselaar

Gesignaleerd

Bouw stad van de toekomst

Humanity House organiseert de les 'Bouw je stad van de toekomst'. Deze les hoort bij de tijdelijke tentoonstelling *Humanity City*, opgezet als een kleurrijke stad van hoop en inspiratie. Beroemde en minder bekende mensen laten in hun huis zien hoe zij een bijdrage aan een betere en rechtvaardiger wereld leveren.

Tijdens de bezoeken leerlingen de stad en gaan met de daar opgedane inspiratie een eigen initiatief bedenken en vormgeven. Met de les wil het *Humanity House* de thema's mondiale betrokkenheid, mensenrechten en (actief) burgerschap aandacht geven. In de les staan beleving, leren, doen, informeren, bewustwording, samenwerken en een eigen mening vormen centraal. Na de les zouden de leerlingen geïnspireerd kunnen zijn om zelf een bijdrage aan een betere wereld te leveren en inzien dat zij daar ook wel degelijk een aandeel in kunnen hebben. Veel mensen worden moedeloos van berichten over ziekte en armoede, honger en rampspoed. De les 'Bouw je kleine stad' laat zien dat het ook anders kan en dat iedereen op zijn eigen manier een positieve bijdrage kan leveren. Informatie: www.humanityhouse.org.

Brief OnderwijSCOöperatie aan kabinet en Tweede Kamer

De OnderwijSCOöperatie is een initiatief van de belangrijkste onderwijsvakorganisaties in Nederland: de Algemene Onderwijsbond, Beter Onderwijs Nederland, CNV Onderwijs, de Federatie van Onderwijsvakorganisaties en Platform VVVO. Deze vijf organisaties zetten zich samen in voor de versterking van de

kwaliteit en de positie van de beroepsgroep leraren. De NVLM is lid van het Platform VVVO en is dus via dat platform aangesloten bij de OnderwijSCOöperatie. Eén van de belangrijkste activiteiten van de OnderwijSCOöperatie is het opzetten en het beheren van het lerarenregister. De NVLM is ook daarbij betrokken, omdat een aantal NVLM-leden in een (sub)commissie van het register het scholingsaanbod voor docenten op het gebied van maatschappijleer valideert. De NVLM is daar blij mee, omdat wij het van belang vinden dat de professionele ontwikkeling van leraren maatschappijleer door professionele en bevoegde docenten maatschappijleer wordt beoordeeld.

Helaas zijn de Tweede Kamer en de staatssecretaris van Onderwijs van mening dat het aantal geregistreerde leraren achterblijft bij de verwach-

tingen. Dat leidde tot vrij drastische voorstellen van het kabinet waardoor het lerarenregister er heel anders uit zou komen te zien. In de hoofdlijnennotitie die de staatssecretaris in oktober liet verschijnen over het register herkennen de lidorganisaties van de OnderwijSCOöperatie zich dan ook niet. Op deze pagina vindt u de brief die de OnderwijSCOöperatie in reactie op bovengenoemde notitie schreef aan de staatssecretaris en de vaste Kamercommissie voor Onderwijs. Wij plaatsen deze brief omdat de NVLM de strekking van de brief volledig onderschrijft, zeker als we in plaats van leraar 'docent maatschappijleer' lezen en ook omdat de NVLM één van de 'vrije organisaties van leraren' is die hieronder wordt genoemd.

Coen Gelinck

Geachte dames, heren,

De OnderwijSCOöperatie heeft kennis genomen van de opvattingen van Staatssecretaris Dekker met betrekking tot het leraarschap, zoals neergelegd in de 'Lerarenagenda' en de 'Hoofdlijnennotitie register'. Wij komen tot de conclusie dat deze sterk afwijken van het gedachtegoed waarop de coöperatie gegrondvest is, zoals beschreven in 'Tekenen voor kwaliteit' en 'Een uitnodigend lerarenregister'. Tevens stellen wij vast dat er sprake is van een belangrijke koerswijziging van de overheid waar het de leraar betreft, en dat de nu gekozen koers op gespannen voet staat met het bestuursakkoord met de coöperatie.

Centraal staat bij ons dat het eigenaarschap van het beroep toekomt aan de beroepsbeoefenaren op individueel en collectief niveau: leraren beslissen zelf over hun professionele ontwikkeling, en de beroepsgroep van leraren beslist in gezamenlijkheid over de definitie van het beroep, de toegang tot de beroepsgroep en ontzetting daar uit. Wij spreken hier van autonomie, waarbij de beroepsgroep in een omgeving van vertrouwen de verantwoordelijkheid krijgt en de bijbehorende verantwoording voor haar rekening neemt.

Het leraarschap is een beroep waar kritische succesfactoren een rol spelen als betrokkenheid, empathie, creativiteit, integriteit en vermogen tot improviseren. Dit zijn eigenschappen die alleen tot ontwikkeling komen in een context die gekenmerkt wordt door de mogelijkheid tot een onafhankelijke oordeelsvorming, zelfsturing en verantwoordelijkheid.

De beroepsgroep wordt gevormd door vrije organisaties van leraren voor zover die uitspreken de verantwoordelijkheid daarvoor op zich te willen nemen. De belangrijkste functies van een beroepsgroep zijn professionele groei en zelfreinigend vermogen te ontwikkelen en te bewaken, en deze kunnen alleen naar behoren uitgeoefend worden in een vrije setting, die het discours tussen de leraren onderling over het beroep aanmoedigt door hen intensief te betrekken bij de besluitvorming ten aanzien van het beroep. Vertrouwen in de leraren zelf, hun integriteit, verantwoordelijkheidsgevoel en capaciteiten vormen de motor van het proces. Daarom is in goed overleg met de overheid besloten het opbouwen van een lerarenregister te plannen als een groeiproces, waarbij verantwoordelijkheid nemen en krijgen stapsgewijs hand in hand gaan.

Ervaringen in andere beroepen waar de ruimte door de wetgever is vastgelegd, leren ons dat dergelijke processen altijd lang duren en meerdere kabinetsperiodes beslaan.

Omwille van de aantrekkelijkheid van het beroep en het belang van autonome leraren en een vrije beroepsgroep voor de onderwijskwaliteit, de leerling en de samenleving roept de OnderwijSCOöperatie de Staatssecretaris op tot het voeren van open en reëel overleg over deze aangelegenheid.

Met vriendelijke groet,

Joost Kentson
Voorzitter OnderwijSCOöperatie

NVLM-bestuur

Hans Teunissen, voorzitter

telefoon: 06-28125692

e-mail: hansteunissen@nvml.nl

Coen Gelinck, vice-voorzitter

e-mail: coengelinck@nvml.nl

Felix van Vugt, secretaris

Amaliastraat 50

3522 AW Utrecht

telefoon: 06-16431651

e-mail: felixvanvugt@nvml.nl

Tom Stroobach, penningmeester

telefoon: 0320-249481

e-mail: tomstroobach@nvml.nl

Ingrid Faas, ledenadministratie

e-mail: ingridfaas@nvml.nl

Riemer Bouwmeester

riemberbouwmeester@nvml.nl

Ruth Esselink

e-mail: ruthesselink@nvml.nl

Arthur Pormes

e-mail: arthurpormes@nvml.nl

Hetty Schepers

e-mail: hettyschepers@nvml.nl

Aukje Schrijver

e-mail: aukjeschrijver@nvml.nl

www.nvml.nl

girekening NVLM: 1889654

NIEUWE LOOK VOOR M&P!

Vanaf januari 2014 verschijnt de vernieuwde *Maatschappij & Politiek*. Momenteel wordt er hard gewerkt aan een verrassende en verfrissende restyling. Naast een nieuwe vormgeving zal ook de inhoud van het magazine veranderen: meer journalistieke bijdragen, meer praktische informatie voor de docent en (nog) meer leesplezier. Voor twee nieuwe rubrieken zijn we op zoek naar:

Bijzondere stage/onderzoek

Studenten maatschappijleer (eerste- of tweedegraads) die voor de lerarenopleiding een speciale stage lopen of met een bijzonder afstudeeronderzoek bezig zijn.

Praktijkprobleem

Problemen waar docenten maatschappijleer in hun dagelijkse onderwijspraktijk tegenaan lopen, bijvoorbeeld 'Hoe vul ik een blokkur met een mavo-3-klas?'.
Zowel jonge als ervaren docenten mogen hierop reageren!

Loop jij een originele stage of werk je aan een boeiend afstudeeronderzoek of zit je soms als docent met de handen in het haar, laat het M&P-redacteur Bas Banning weten:
b.banning@maatschappijenpolitiek.nl

M & P

VAKBLAD VOOR DOCENTEN MAATSCHAPPIJLEER

Maatschappij & Politiek

is een uitgave van ProDemos, Huis voor democratie en rechtsstaat. Hierin zijn tevens opgenomen de mededelingen van de NVLM. De redactieleden zijn in hun journalistieke werkzaamheden onafhankelijk.

Redactie

Bas Banning, Wolter Blankert, Radboud Burgsma, Douwe van Domselaar, Coen Gelinck, Lieke Meijs, Ivo Pertijs (hoofdred.), Gerard van Rossum, Anique ter Welle.

Eindredactie

Maarten Cras

Vormgeving

Addy de Meester

Opmaak

Ron Zijlmans

Omslagfoto

Caren Huygelen

Druk

Drukkerij Haasbeek

Uitgever

ProDemos

Hofweg 1H

2511 AA Den Haag

telefoon 070 7504646

e-mail: uitgeverij@prodemos.nl

Redactiesecretariaat

ProDemos

Hofweg 1H

2511 AA Den Haag

telefoon 070 7504646

e-mail menp@prodemos.nl

www.maatschappijenpolitiek.nl

Abonnementsprijzen M&P

Zie www.maatschappijenpolitiek.nl

Nieuwe abonnementen

Abonnementen kunnen op elk gewenst tijdstip ingaan na ontvangst van het abonnementsgeld. Afhankelijk van de ingangsdatum wordt een evenredig gedeelte van de prijs van een jaarabonnement in rekening gebracht. Abonnementen kunnen ook worden aangegaan met terugwerkende kracht. Dit is echter afhankelijk van de voorraad oude nummers. Aanmelding van nieuwe abonnees bij de uitgever.

Beëindiging abonnement

Opzegging schriftelijk tot 1 december van het lopende abonnementsjaar.

Auteursrecht

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd zonder voorafgaande toestemming van de redactie met uitzondering van de tekst van het leerlingenmateriaal, indien dit geschiedt zonder winst oogmerk.

In alle gevallen dient de bron duidelijk te worden vermeld.

Advertenties

Zie www.maatschappijenpolitiek.nl.

Of op aanvraag bij de uitgever,

telefoon 070 7570200.

Kopij en mededelingen

Bijdragen naar het redactiesecretariaat.

ISSN 1566-1555

De volgende

Maatschappij & Politiek

verschijnt op 2 december.

Moet je illegale vreemdelingen helpen of straffen?

Uw klas als

Europees Hof voor de Rechten van de Mens
Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken
Illegale vreemdeling

Dilemma, de nieuwe lesmethode maatschappijleer voor havo en vwo bovenbouw, maakt vanuit concrete en herkenbare contexten de stap naar de theorie. Dilemma spreekt leerlingen aan op hun betrokkenheid bij maatschappelijke onderwerpen en motiveert hen om vragen te stellen, inzichten te verwerven en verder te denken. Een mening wordt een inzicht!

Maak kennis met Dilemma! Vraag direct een beoordelingspakket aan op www.dilemma-malmberg.nl.

◀ **Dilemma** ▶
maatschappijleer voor
havo en vwo bovenbouw
Van mening naar inzicht

